

tsentr/rekomendatsii1/28124-henderno-zumovlene-nasylstvo-hzn.html(дата звернення 03.11.2025).

9. Міжнародний кримінальний суд: новий погляд на гендерно зумовлені злочини: ЮРФЕМА від 3.07.2024 р. URL: <https://jurfem.com.ua/mks-gb-crimes/>(дата звернення 02.11.2025).

Слюсар Лілія Олександрівна, студентка 3 курсу за спеціальністю «Право» навчально-наукового інституту права та психології НАВС
Науковий керівник: Верейці О.В., доцент кафедри цивільно-правових дисциплін навчально-наукового інституту права та психології НАВС, кандидат юридичних наук, доцент

ТЕНДЕНЦІЇ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ УКРАЇНИ У СПРАВАХ ПРО ГЕНДЕРНЕ ТА ДОМАШНЄ НАСИЛЬСТВО

Судова практика України в справах домашнього та гендерно зумовленого насильства демонструє складну динаміку, яка формується під впливом законодавчих змін, міжнародних зобов'язань та соціально-культурних трансформацій. Після криміналізації домашнього насильства почався системний процес переосмислення підходів до кваліфікації, доказування та застосування заходів кримінальної відповідальності. Нова правова база стимулює більш глибоке врахування гендерного контексту у судовому розгляді. Застосування міжнародних стандартів у місцевих вироках стало помітнішою тенденцією. Судді все частіше посиляються на міжнародні документи, обґрунтовуючи рішення в справах психологічного, економічного або фізичного насильства. У ряді рішень встановлено, що домашнє насильство за своєю природою є системним явищем, яке складається з низки взаємопов'язаних епізодів — не лише фізичні напади, а й психологічний тиск, фінансовий контроль, сексуальні домагання або ізоляція.

У практиці кримінальних проваджень значна увага приділяється доказовій базі, що підтверджує систематичність насильства. Судді аналізують не лише окремі випадки, але й контекст взаємовідносин — характеристики особистості кривдника, спосіб комунікації, періодичність актів — з метою встановлення, чи складає це домашнє насильство як форму злочинної поведінки. Рішення ухвалюються незалежно від того, чи було раніше адміністративне покарання, зосереджуючи увагу на конкретних обставинах справи та достовірності свідчень [1, с.357-358]. Судова система демонструє готовність відмовляти в закритті кримінального провадження навіть за умови, що потерпіла особа просить про примирення або відкликання обвинувачення. Правоохоронні органи та суди визнають необхідність продовження кримінального переслідування, щоб мінімізувати вплив тиску або залежності. Однією з викликів залишається вжиття ефективних запобіжних заходів. Судді найчастіше звертаються до інструментів, таких як обмежувальний припис, який може бути виданий швидко та діяти на випередження подальших актів насильства. Приписи мають бути пропорційними й стримувальними, щоб не

лише захистити потерпілих, а й не порушити права кривдників без належного аналізу ризику. Системна проблема пов'язана з недостатньою координацією між судами й іншими органами: поліцією, службами соціального захисту та центрами надання правової допомоги. Усі залучені інституції часто діють фрагментарно, що заважає створенню цілісної моделі захисту жертв. Достатньо розробити практичні рекомендації та чіткі алгоритми взаємодії, щоб посилити превентивну функцію правосуддя.

У гендерному вимірі правосуддя також розвивається. Судді беруть участь у конференціях, присвячених правосуддю, орієнтованому на постраждалих від насильства, що формує професійну культуру, чутливу до гендерних ризиків. Насильство за ознакою статі не обмежується сімейними стосунками, а може проявлятися у різних формах соціальних стосунків. Потреба у застосуванні підходу, який враховує емоційний, психологічний і матеріальний стан постраждалих, стає очевидною. Гендерно чутливе правосуддя в умовах війни отримує особливий фокус. Суди враховують гендерні відмінності у потребах жертв, зокрема щодо термінового захисту, конфіденційності та доступу до правових і соціальних ресурсів. Водночас відсутність повної статистики про позивачів з категорії «постраждалі від гендерного насильства» ускладнює аналіз і прогнозування ефективності заходів.

Щодо кримінальних проваджень, складність у кваліфікації подій до відповідних статей Кримінального кодексу [2] залишається значною. Часто потрібні експертизи, які можуть підтвердити психологічні наслідки або встановити тяжкість систематичного насильства. Часто фіксуються судові справи, у яких потерпіла особа має потребу в негайному захисті. Судді реагують, прискорюючи розгляд заяв про застосування обмежувальних приписів. Строки для прийняття таких заходів повинні бути мінімальними, аби запобігти ескалації насильства. Водночас використання приписів у різних регіонах України варіює, що створює розрив у захисті постраждалих.

Розвиток гендерно-чутливого правосуддя супроводжується активізацією освітньої діяльності серед суддівської спільноти. Участь у конференціях, семінарах та воркшопах зміцнює усвідомлення соціальних контекстів, формує уявлення про потреби потерпілих та підвищує компетенцію в інтерпретації міжнародних стандартів. Завдяки такій підготовці судова влада поступово адаптує свою практику до світових тенденцій. Актуальним є питання системної співпраці: суди, поліція, центри правової допомоги, соціальні служби та громадські організації повинні діяти узгоджено. Така взаємодія підвищує захист потерпілих та оптимізує ресурсне навантаження. Практичні алгоритми взаємодії, стандартизовані процедури обміну даними та механізми координації допоміжних служб можуть стати основою сталого та ефективного правозастосування.

28 лютого 2025 року Болградський районний суд Одеської області розглянув у відкритому підготовчому судовому засіданні кримінальне провадження №12024166270000193 [3] від 24 грудня 2024 року щодо обвинуваченого ОСОБА_6, громадянина України з середньою освітою, офіційно непрацевлаштованого, який періодично працює за наймом у приватних осіб, та проживає з ОСОБА_8 у фактичних шлюбних стосунках без реєстрації шлюбу. В родині є двоє старших

дітей та спільна третя дитина, батьківство щодо якої обвинувачений не встановлював. Особа зареєстрована за адресою АДРЕСА_2, раніше не притягувалась до кримінальної відповідальності. Обвинувачений пред'явлений за ст.125 ч.1 КК України, що передбачає умисне легке тілесне ушкодження.

У судовому засіданні обвинувачений визнав свою провину в повному обсязі, пояснивши, що приблизно півтора роки проживає у фактичних шлюбних стосунках з ОСОБА_14 та її малолітніми дітьми, а тепер у них народилася спільна дитина. В день події він вживав близько двох літрів домашнього вина і перебував у стані алкогольного сп'яніння. Його співмешканки у цей час не було вдома, залишивши обвинуваченого з дітьми, через що він роздратувався і завдав тілесних ушкоджень трирічній дитині, пояснюючи, що не пам'ятає точного моменту, оскільки був п'яний. Обвинувачений висловив щире каяття, запевнив про намір більше не вживати алкоголь та зазначив, що дорожить сім'єю.

Суд врахував письмові та усні докази, пояснення учасників процесу, матеріали, що характеризують обвинуваченого, та підтверджені результати експертного дослідження тілесних ушкоджень потерпілої. Доведено факт скоєння умисного легкого тілесного ушкодження за ст.125 ч.1 КК України. Суд постановив вирок, враховуючи обставини справи, визнання вини обвинуваченим, характер вчиненого та обтяжуючі і пом'якшувальні фактори, забезпечивши дотримання законодавства та прав потерпілих.

Справа № 157/1987/23 [4] провадження № 1-кп/166/14/24, категорія 23, розглянута Ратнівським районним судом Волинської області 05 квітня 2024 року, стосувалася обвинувачення ОСОБА_6 у вчиненні домашнього насильства за ст. 126-1 КК України. Суд працював у складі головуючого судді ОСОБА_1, за участю секретаря ОСОБА_2, прокурора ОСОБА_3, потерпілої ОСОБА_4, захисника ОСОБА_5 та обвинуваченого ОСОБА_6. Відомості про кримінальне провадження №12023030530000571 внесено до Єдиного державного реєстру судових рішень 04 серпня 2023 року. Обвинувачений, уродженець м. Каменя-Каширського Волинської області, проживає за адресою АДРЕСА_1, має професійно-технічну освіту, є неодруженим, непрацюючим та несудимим. Суд встановив, що ОСОБА_6, будучи раніше неодноразово притягнутим до адміністративної відповідальності Камінь-Каширським районним судом за домашнє насильство, продовжував вчиняти протиправні дії щодо своєї колишньої дружини ОСОБА_4, які полягали у психологічному, економічному та фізичному насильстві.

Суд встановив, що обвинувачений умисно створював умови економічного та психологічного тиску, перешкоджав використанню майна, здійснював фізичне насильство, що підтверджується свідченнями потерпілої та даними відеофіксації. Суд прийняв до уваги, що дії обвинуваченого відповідали складу кримінального правопорушення за ст. 126-1 КК України [2], оскільки вони були умисними, систематичними та спричинили фізичні і психічні страждання потерпілої, порушили її право на повагу до гідності та створили загрозу безпеці дітей. На підставі аналізу всіх доказів суд визнав ОСОБА_6 винним у вчиненні домашнього насильства у формі фізичного, психологічного та економічного тиску на колишню дружину та її неповнолітніх дітей, визнав показання потерпілої належними й допустимими, а відеозаписи підтвердили обставини правопорушення, у тому числі

час і спосіб його вчинення, що дозволило кваліфікувати дії обвинуваченого як кримінальне правопорушення за ст. 126-1 КК України [2].

Справа № 491/1073/22 [5] провадження № 51-4095км24 розглянута Верховним Судом колегією суддів Другої судової палати Касаційного кримінального суду у складі головуєчого судді ОСОБА_1 та суддів ОСОБА_2 і ОСОБА_3 за участю секретаря судового засідання ОСОБА_4 та прокурора ОСОБА_5. Касаційний розгляд стосувався оскарження захисником ОСОБА_6 вироку Ширяївського районного суду Одеської області від 14 грудня 2023 року та ухвали Одеського апеляційного суду від 13 серпня 2024 року у кримінальному провадженні, внесеному до Єдиного реєстру досудових розслідувань за № 12022162360000300, за обвинуваченням ОСОБА_7 у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ст. 126-1 КК України [2]. ОСОБА_7, уродженець та житель АДРЕСА_1, раніше судимий вироком Любашівського районного суду Одеської області від 21 липня 2022 року за ч. 1 ст. 122 КК України [2], звільнений від відбування покарання з випробуванням, визнаний винуватим у домашньому насильстві, тобто умисному систематичному вчиненні психологічного насильства щодо співмешканки ОСОБА_8, що призвело до психологічних страждань і погіршення якості життя потерпілої.

Вироком місцевого суду від 14 грудня 2023 року йому призначено покарання у виді позбавлення волі на 1 рік 6 місяців, а за сукупністю вироків із попереднім покаранням остаточно встановлено строк 2 роки 1 місяць. Ухвалою апеляційного суду від 13 серпня 2024 року вирок залишено без змін. Місцеві суди встановили, що ОСОБА_7, будучи тричі притягнутим до адміністративної відповідальності за попередні епізоди домашнього насильства, продовжив систематично чинити психологічне насильство щодо ОСОБА_8, зокрема 08 жовтня 2022 року біля 10:00, висловлюючи нецензурні слова та словесні образи, завдаючи шкоди її психічному здоров'ю. У касаційній скарзі захисник зазначав на порушення кримінального процесуального закону, неправильне застосування норм кримінальної відповідальності та наводив доводи про відсутність складу злочину в діях обвинуваченого, стверджував, що епізод 08 жовтня 2022 року не доведений належними доказами та що притягнення до кримінальної відповідальності за попередні адміністративні епізоди є подвійним покаранням.

Таким чином, судова практика України у справах домашнього та гендерного насильства перебуває на шляху активної трансформації: від адміністративного підходу — до кримінального, від ізольованого реагування — до комплексного захисту, від формального застосування норм — до глибшого врахування міжнародних стандартів і системного контексту. Водночас перед правосуддям стоять виклики документування, координації та ресурсного забезпечення, вирішення яких вимагає тісної взаємодії між правовими інституціями, соціальними службами й громадянським суспільством. Судова практика останніх років демонструє, що саме суди можуть стати агентами змін, формуючи прецеденти, які підсилюють захист постраждалих та сприяють попередженню подальших актів насильства.

Список використаних джерел

1. Чайка Р.А. Кримінально-правове регулювання протидії домашнього насильства: національний досвід та міжнародні підходи. Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. 2025. Випуск 87: частина 3. С.356-363. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2025/03/56.pdf>
2. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III. Редакція від 17.07.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 14.11.2025)
3. Вирок №125525225, 28.02.2025, Білгородський районний суд Одеської області. URL: <https://youcontrol.com.ua/ru/catalog/court-document/125525225/> (дата звернення: 14.11.2025)
4. Вирок від 05.04.2024 по справі № 157/1987/23 Ратнівський районний суд Волинської області | ZAKONONLINE - Право знати!. Аналітично-правова система ZAKONONLINE. URL: <https://zakononline.ua/court-decisions/show/118153050> (дата звернення: 14.11.2025).
5. Постанова суду № 491/1073/22 від 13.02.2025 про істотні порушення вимог кримінального процесуального закону та неправильне застосування закону України про кримінальну... ipLex Судові рішення. URL: <https://iplex.com.ua/doc.php?regnum=125228315&red=1000038cc6593538c976c29d41612a3d4c8b39&d=5> (дата звернення: 14.11.2025).

Сукмановська Лідія Михайлівна, доцентка кафедри адміністративного права та адміністративного процесу Львівського державного університету внутрішніх справ, кандидатка юридичних наук, доцент

Палій Богдан Володимирович, здобувач 3 курсу факультету № 1 Львівського державного університету внутрішніх справ

ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДУ ПЕРЕКОНАННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИМИ ДІЯЛЬНОСТІ ІЗ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ

Успіх превентивної діяльності органів Національної поліції значною мірою залежить від ефективності застосовуваних форм і методів. На нашу думку, під методами запобігання та протидії домашньому насильству працівниками поліції слід розуміти способи, засоби та прийоми, які використовуються поліцейськими у ході провадження діяльності щодо запобігання домашньому насильству і являються змістом цієї діяльності.

Основними методами запобігання та протидії домашньому насильству, на наш погляд, є переконання і примус. Водночас необхідним є застосування інших методів, таких як: надання допомоги, позитивного прикладу, нейтралізації негативного впливу навколишнього середовища й спостереження.